

БЕРЛИНСКИМ ДЕДЬ

УНИГОСПІЛКА

О В Ч И Д П Р И М А Н И

ОСТАП ВИШНЯ

БЕРЛІНСЬКИЙ ДЕНЬ

КНИГОСПІЛКА

Бібліографічний опис цього видання
вміщено в «Літопису Українського
Друку», «Картковому репертуарі» та
інших покажчиках Української Книж-
кової Палати.

Обкладинка й малюнки роботи Б. Фридкина

Упрліт 3079-к. Харків
Зам. 485 Тир. 25.000
Літ.-друкарня
КНИГОСПІЛКИ
Харків, Нетеч.
наб., 14
1930

ПОЇХАЛИ...

Без причини й болячка не сяде.

Для поїздки за кордон, отже, виходить, треба мати причину.

Наукові командировки останніми часами загубили — подекуди свою вагу.

Приходите ви, приміром, до будь-якої установи, що має право командирувати вас за кордон, і говорите:

— Удосконалитися мені б, знаєте, слід. Так у мене пішла наука, що без закордону, як без рук. Дайте мені командировку за кордон, так як, хай мене бог уб'є, за два тижні вам соціялістичне будівництво закінчу. Раз - два! — і соціалізм!

Ну і, звичайно, витягаєте посвідку від тої установи, де ви працюєте, що вам справді таки командировка за кордон потрібна, як вода. Як повітря. Як нагузка.

Тоді вам та установа каже:

— Да... Справді таки ми бачимо, що командировка вам, безперечно, потрібна. Але майте, товаришу, на увазі, що, як свідчать фахівці, жіночі панчохи радянського виробу, а також і черевики наші не гірші,

як і закордонні. Беручи під увагу мито, вони й не дорожчі. Потім: ви маєте право провезти тільки два костюми, так що, коли зважити вартість подорожі, мито, дорожнечу прожиття за кордоном, багато не виграєте... А ліцензій тепер не дають. Обмотувати себе жіночими панталонами та мережками незручно, бо попадете на кіно-фільм. Провезти валюту через Шепетівську митницю все одно не вдасться, бо митниця наскрізь бачить, хто везе валюту...

— Ах, так... Ну, тоді я подумаю...

— Подумайте...

*

Краща й поважніша причина для закордону — хвороба.

З хворобою виїхати легше...

Тільки не робіть так, як одна знайома моя дама робила.

В лікарській комісії, куди вона звернулася по свідоцтво, що їй треба лікуватися за кордоном, вона впала в — „непритомію“ і коли їй дали понюхати нашатирного спирту, прокинулася і застогнала:

— Ох! Де це я? А що можна з собою везти з закордону? У вас, — казали мені, — є такий список. Ох! Ох!

І знову знепритоміла.

Так не робіть — „засипетесь“.

*

Найпевніше: щоб поїхати за кордон, бажаю вам придбати харрошу язву в шлунку. Круглу.

Як її придбати? Хай колись на дозвіллі розповімо. Харроша буде язва...

*

Ну, от у вас уже в руках закордонний паспорт. Всі вже про це знають.

— Ідете?

— Іду.

— Так ви, знаєте, мені перо автоматичне.

— Добре.

*

— Ідете?

— Іду.

— Так ви може б мені шляпу.

— Добре.

— Так ви б мені краваток штук зо три.

— Добре.

— Ех, які там іграшки для дітей. От би мійому Юркові велосипедика, Маринці — ведмедика. Тільки не маленького, а більшого. Там такі є волохаті.

— Ідеш?

— Іду.

— От добре. Ну, й повезло. От послав же господь язву. Так ти ж там і нам щось таке. Бльокнотів там. І ножики. І олівців отих автоматичних. І шарпеток.

— А жінка моя дуже просила светр і фільдекових панчіх...

— Товариші! Може кому рояль Шредерівський привезти? А може автомобіль?

*

Сидячи у вагоні, ви дивитесь у бльокнот і підраховуєте, скільки чого треба вам привезти з закордону.

Підраховали: 13 шляп, 45 краваток, 23 парі черевиків, 110 пар жіночих панчіх, 87 автоматичних пер, 15 дюжин олівців, 5 велосипедів, 7 ведмедів...

Темніє у вас в очах і ви, дивлячись на зелені жита, уперто думаєте:

— Ну добре! Обмотаюсь! Позатикаю дещо в черевики! Велосипеди здам у багаж! А куди я тих ведмедів позасовую?

.....
Дорога Шепетівська митнице! Коли я вилізу з вагону товщий удесятеро, як їхав за кордон, думай, будь ласка, що то я так поправився у німецькій санаторії. Коли в мене з ушей торчатиме по ведмедю, а з носа по шляпі, думай, що то мені лікарі приписали всі дірки на дорогу позатикати.

Ну, що ж я маю робити?! Я ж за кордон їду!

*

Їдемо.

Так ви ж, товаришу, дивіться. Raucher — це для курців, а Nichtraucher — це для некурців.

— А яка „друга кляса?“

— Zweiter klasse! Так і кажіть на вокзалі!

— Кому казати?

— Та там, хто вас поспитає, тому і кажіть.

— Ага. Їх хабе цвайтер клясе. Їх хабе цвайтер. Їх хабе цвайтер...

— А на вокзалі дивіться, де написано «Ausgang» туди й виходите. „Авсганг“ — значить „вихід“.

— Ага... Як вихід?

— Авсганг.

— Ага. Авсганг... авсганг... авсганг... Ну, й трудне слово...

— А приїдете, дивіться: буде написано: Bahnhof Fridrichstrasse там і вставайте: „Бангоф“ — вокзал, „штрасе“ — вулиця. Там і вставайте.

— Ага... Значить так: „Їх хабе цвайтер клясе“. „Авсганг“ — вокзал. „Бангоф“ — вихід. Ага.

— Та ні. Навпаки.

— Як навпаки? „Їх хабе цвайтер клясе“ — вокзал.

— Та ні.

— Ага. „Бангоф“ — вокзал.

.....

*

— Цванціх. Драйціх. Фірціх. А там же ж як, після того „авсгангу?“

— А там питаєте.

— Питаєте. Ну, добре, питаю. Як уже ми там питатимемо, а питати треба.

Ідемо... Ідемо... Ідемо...

Шепетівка...

— А ви знаєте, під'їжджаючи до Шепетівки, якось тоді робиться „каламітно“. Не те, що тобі там доведеться через митницю проходити... Митниця — вона собі митниця... Що митниця з нашого брата, коли він за кордон їде, може „стребувати“. Нічого.

Їдуть же ж у командировку так, що ані лялечки на ньому, ані нижче лялечки. Один із подорожніх дуже жалкував:

— От, — каже, — погано, що не можна за кордон голому їхати. Все б таки воно звідтам більше б узяв.

Я йому:

— А ви б, — кажу, — сажею вимазались та дватри бюстгальтери поганеньких почепили б і їхали. А як би хто спитав, сказали б:

— Уніформа в нас така.

Не в митниці справа.

Під'їжджаючи до Шепетівки, хочеться назад чкурнути. От так тебе й підмиває, злізти й майнути знову на Київ. Перескочиш бо Шепетівку, і нікого ж у тебе не буде... А нікогисінько... І що найдорожче залишиться — це червоний паспорт... І хапаєшся ти за нього весь час.

— Не дай бог — вискочить. Пропав.

А коли вже з Шепетівки на Здолбунів їдеш, тоді тихо-тихо у вагоні.

... „Якихнебудь 10 кілометрів, — і я вже „пан“!..

Чого воно так тихо? Так, ніби поховав когось, чи що?..

Встає прикордонна сторожа. І так тобі шкода тої сторожі, як рідного батька.

Невтральна зона...

«Могулґану». Білі орли скрізь. І порожньо, порожньо на станції.. Станція „Могиляни“.

— Прошу пана! Пашпорти!

— Озираєшся... Хто ж тут, думаєш собі, пан?

Дивиться на тебе людина. На голові каска чорна, на касці орел білий, і каже тобі „пан“.

Виходить, що, значить, я пан. Як швидко! Яких небудь 10 кілометрів,—і я вже „пан“!

Польща.

ПРИЇХАЛИ

Польща, значить...

Ідемо... Ідемо... Ідемо...

Обабіч залізниці вузесенькі-вузесенькі смужечки поля. На смужечках тих житечко росте, ячмінь, картопелька...

Вузесенько-вузесенько так росте...

А іноді серед смужечок серед тих, вузесеньких, суцільні такі, великі-великі лани порозлягалися. Як море лани, серед дрібненьких струмочків.

Що це значить?

Не знаю,—я у внутрішні справи чужої держави не втручаюсь і не втручатимусь.

Польща — держава. Вона — за Могилянами.

Польща — хороша держава мені ще раз її треба переїздити.

Як їдеш, так і праворуч Польща, і ліворуч — Польща, і так просто — Польща. Скрізь Польща.

Як проїхав Могиляни, так уже скрізь населення суто вже польське.

Далі — Здолбунів, Рівне, Ковель.

Польща.

На Здолбунові пересідати на Варшавський поїзд.

Гроші вже там не карбованці, а злоти.

А як сідаєш у спальний вагон, то вам кажуть:

— Ви ж провідникові на чай дайте, бо він плати не дістає. І покоївці, що ото ліжко вам послала, дайте, бо вона плати не дістає.

— Гаразд.

Кажуть, що ніби в Польщі багато в'язниць, де сидить багато селян отих, що на Волиню, на Холмщині, на Підляшшю, — польських селян, — так цього не помітно. Ніч. Темно вже. І так аж до Варшави — ніч.

У Варшаву поїзд приходить вранці. Там пересадка на Берлінський.

У тім уже поїзді є вагони аж до Берліну.

У Варшаві на вокзалі народу чимало. Офідери.

Я вже звик, що я „пан“. І всі пани...

За Варшавою, аж до Німеччини, так само Польща.

Лани. На ланах полільники. Полють, плазуючи навколішках. І біля кожного невеличкого гуртка полільників чоловічина з люлькою в зубах.

Він або сидить на межі, або стоїть над дівчатами, ручки в кишені позакладавши. А дівчата — навколішках.

Я став біля вікна та:

— Товариші, дівчата. Доки ж ви плазуватимете на колінах... Та час уже розігнути свою спину та показати всім експлуаторам, що ви вільні, ви рівні...

Сам собі подумав і сів...

Корови скрізь пасуться. Корови чорнорябі. Голанські... А далі королева нідерландська. Це — аж за Німеччиною.

Польща — республіка, в неї є президент. Не вірите? Йй-богу, е. Що його не чуть? А чого йому кричать...

Їдемо...

Всі до мене:

— Прошу пана! Прошу пана!

Я не витримав, устав, та:

— Товариші! Пани всі в Чорному морі. Та доки ж ви один одного, й мене, грішного, панами величатимете? Та коли ж ви панське ярмо скинете? — сам собі подумав і сів.

Лани... Лани... Лани...

*

Їдемо.

В купе зо мною молодий чоловічина сидить та все на мене дивиться, а потім каже:

— Шпрехен зі дойч?

А я йому:

— Ні!

— Франсе?

А я йому:

— Ні!

— Інґліш?

А я йому:

— Ні!

Мовчить він.

Тоді я почав.

— А ви, кажу, по-українському, щоб на першу категорію, можете?

— Ніх, — каже, — ферштейн.

— Тото ж.

А він почервонів-почервонів. А я йому:

— Що ви мені, — кажу, — дойч, франсе, інгліш...
Переякали, думаєте. Та я з такої країни, що своєї
рідної мови не знає, а ви мені: „інгліш“.

Дивлюсь, перестрашився.

— Не бійтесь, — кажу, — я не сердитий.

Їдемо.

Поїзд летить. Зупиняється тільки на більших стан-
ціях, а менші пролігають повз: ні вдивитися тобі, ні
помітити, яка така станція, що за місцевість. Летить.

Ст. Торунь.

Стоп. Тут швиденько одчіпляються наші вагони і
причіпляються до поїзду, що їде прямісінько до
Берліну.

Раз-два — і летимо до німецького кордону.

Не зчувсь, коли в поїзді вже до вас:

— Майн хер! Біте шен, пас.

О! То був „паном“, тепер уже — „хер“.

Просто тобі трансформація...

Кордон німецький. Ст. Шнайдемюле.

Яка чистота. Така чистота, що забруднити чимось
хочеться. Ну, ясно — не звик же, щоб на станції
було так чисто...

Проходять урядовці з митниці. Нічого не дивляться,
тільки питають:

— Kawiak?

— Нема, — кажу. — А що воно за кав'яр такий,
не знаю.

А в клубі Блакитного не раз їв.

На кав'яр тут великий попит. Що б було захопити
пудів хоч з десятків?!

Так і знайте: хто їхатиме за кордон, везіть кав'яр
пудами: Шепетівська митниця заробить.

Поїхали далі...

Лани... Ліси... Луки...

І лани чисті... І ліси чисті... І луки чисті...

Жито рівне-рівне, — ніби його путящий циліурник
під — „йоржика“ постриг.

Ліс. А що ви гадаєте: думаєте, що німці у себе
своє дерево позаводили. Нічого подібного: наша
така сосна росте, наш кленок, наш бересток. Тільки
назва друга, а дерева наші. Не видумали свого.

На луках корови пасуться. І здебільшого — голанські.

— Ну, думаю, — коли є корови, — повинні бути на
шляхах і кизяки коров'ячі.

Нема. Уявіть собі нема кизяків!..

Я ж пам'ятаю, що на Коробовім хуторі (дачна
місцевість біля Харкова) ми колись із проф. Авериним
сперечалися що до тамтешнього ґрунту.

— Ну з чого, — питав я його, — оцей ґрунт скла-
дається?

Він відповів твердо і рішучо:

— З коров'ячих кизяків. Хіба не бачиш? Та не
тільки ґрунт. І я, — каже, — в кизяках, і ти в кизяках,
і діти всі в кизяках, і голова в кизяках, і борщ
з кизяками.

А тут коров сила, а кизяків не видно.

Річ дуже проста: корови тут виховані: то вона пасеться-пасеться, а потім до пастуха:

— Біте шен! Іх мехте ін туалетен ґеген!

Це по-нашому:

— Дозвольте вийти.

І йде.

Наші ж треклятуші корови, хоч де б вони паслись, обов'язково витуалетиться тоді, як до ґанку підійде. Або коли її доять.

*

Їдемо.

Жита рівні-рівні на полях. І пшениці... І чисті-чисті...

Просто потолочити хочеться — такі вони рівні й стрункі.

А поміж ланами шляхи. Та хоч би ж тобі денебудь хоч одна вибоїна.

Скрізь шоса, і скрізь рівна шоса...

І понад залізницею шоса... А понад шосою стьожкою біленькою стежечка стелеться: то доріжки для велосипедистів.

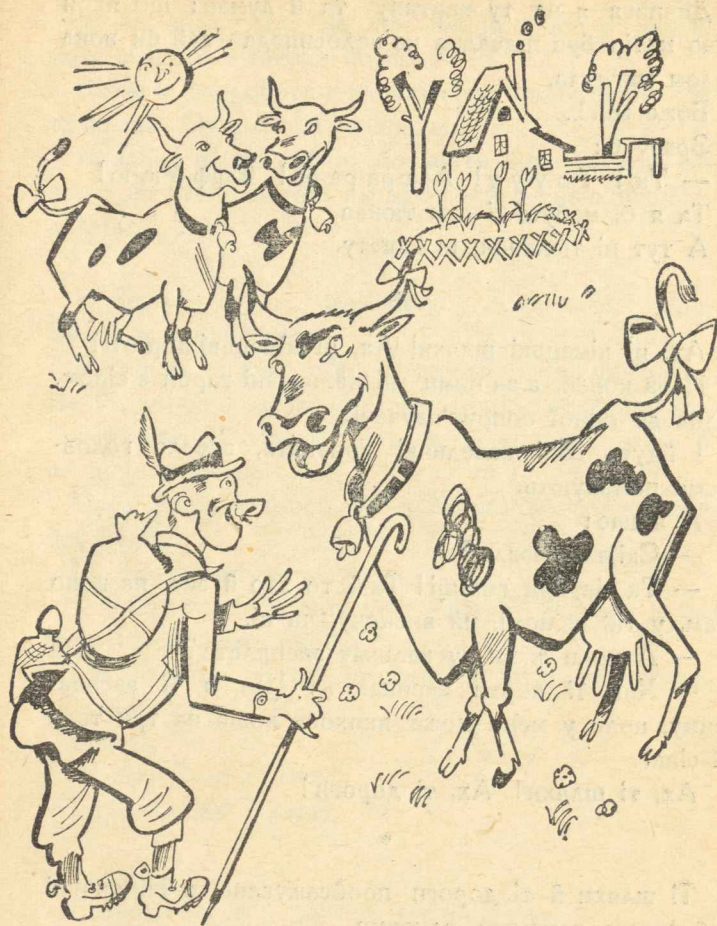
Багато-багато на велосипедах їздять. І старі й малі... І бабусі й дівчата.

От — бачиш — гурт дівчат буряки поле. А на межі велосипеди лежать.

Ось штук із п'ятеро жінок велосипедами женуть понад колією. Видко, селянки...

Дивно...

І дивно не те, що вони їдуть на велосипедах, а те, що ніхто їм у слід не тюкає.

... „Біте шен! Іх мехте ін туалетен ґеген!“ Це по-нашому — „дозвольте вийти“.

Дивився я на ту картину та й думав: що якби мою матір був підсадив на велосипеда—хай би вона селом мигнула.

Боже мій!..

Зразу б:

— Тю! Тю-у-у! Ара-ра-ра-ра! Фффю-ю-ю!

Та я б, мабуть, і сам тюкав.

А тут ні тюкання, ні свисту.

*

Ах, ці німецькі шляхи! Ах, ці німецькі дороги!

Пара коней, а за ними дві величезні гарби з сіном, одна до одної поприв'язувані.

І йдуть собі невеличкі коненята, весело головками помахають.

А в нас:

— Скільки взяли?

— Та півтори копиці! Та й то хто й зна, як воно там, у тій калюжі, чи вискочу, чи ні.

— А коли ж ви ту калюжу засиплете?

— Хай її чорти засипають! Що я її засипаю тиму, коли у мене може якихось возів на три того й сіна.

Ах, ті шляхи! Ах, ті дороги!

*

Ті шляхи й ті дороги пообсажувано в Німеччині яблунями, грушами, сливами.

І ніхто їх не стереже.

От, красти!

Я не знаю, хто за тих німців роботу робить, коли вся та садовина поспіває.

Коли ж ти робитимеш, коли тут тобі: одно ходи та крадь. Одно ходи та крадь.

Крадь і не озирайся, бо ніхто його не стереже, ніхто не всадить тобі заряду соли в твою індивідуальність.

*

Німецькі села... Кам'яниці. Електрика. Брук. Видко в дворах авта...

Будинки якісь такі гостродахі, двоповерхові. Не видко по дворах возів без коліс, не видко біля ганку гною. В загонах для скоту корови стоять не по пузо в кизяках...

Пара косарів (коси за плечима) на велосипедах проїхали...

Он іде отара овець.

— Невже то, думаю собі,— вівці? А чого ж над ними нема хмари пороху?

І не чхають од тої пилуги ні вівці, ні пастухи, ні подорожні.

Їдемо...

Лани... Села... Ліси...

І так аж до Берліну.

*

Берлін...

Один „бангоф“, другий, третій...

Нарешті наш — „Фрідріхштрассе“.

— О боже мій! Де ж той, як його,— „авсганг“?

Ось він! Ну, господи благослови!

— Майн хер! Майн хер!

— Та „хер“ то я знаю, а от як нам до отеля дістатися?

— Біте шен...

Готель.

— Як же ж тут з хазяїном, чи з швайцаром?..

... Іх. Ніхь. Ніхь. Іх. Ніхт шпрехен дойч.

А хазяїн:

— Что значить? Говорите по руски. Откуда?

— З Харкова.

— Давно були в Одесі?

Трохи не кинувся цілувати.

Прийшли.

— Невже ж отор А? — ідоо оямуд, от ежа Н —

Іх. Ніхь. Ніхь. Іх. Ніхт шпрехен дойч.

— А хазяїн: — Что значить? Говорите по руски. Откуда?

— З Харкова.

— Давно були в Одесі?

Трохи не кинувся цілувати.

Прийшли.

— Невже ж отор А? — ідоо оямуд, от ежа Н —

Іх. Ніхь. Ніхь. Іх. Ніхт шпрехен дойч.

Оде, атоамуд, аиндола: роатранд одет ен ішлал.

— А хазяїн: — Что значить? Говорите по руски. Откуда?

— З Харкова.

— Давно були в Одесі?

Трохи не кинувся цілувати.

Прийшли.

— Невже ж отор А? — ідоо оямуд, от ежа Н —

Іх. Ніхь. Ніхь. Іх. Ніхт шпрехен дойч.

— А хазяїн: — Что значить? Говорите по руски. Откуда?

— З Харкова.

— Давно були в Одесі?

Трохи не кинувся цілувати.

Прийшли.

— Невже ж отор А? — ідоо оямуд, от ежа Н —

Іх. Ніхь. Ніхь. Іх. Ніхт шпрехен дойч.

— А хазяїн: — Что значить? Говорите по руски. Откуда?

— З Харкова.

— Давно були в Одесі?

Тубільці на тебе дивляться: людина, думають, або сказала, або вдома в неї горить.

А як же ж ти не мчатимеш, коли воно скрізь щось їде. Зверху в тебе надземна залізниця, знизу—підземна, а по вулиці авто, мотоцикли, велосипеди, трамваї, коні щось везуть, собаки щось тягнуть.

І в кожного або свисток, або гудок, або дзвінок або батіг ляска, або собака гавка.

І кожний же,—ти так гадаєш,—обов'язково тебе переїде.

Тяжко спостерігати нашому братові берлінське життя.

*

Що ж вам спадає в Берліні на очі?

Перш за все треба констатувати, що для Берліна пари очей замало. Не вистачає їх, бо сильно дуже багацько дечого спадає на них. Спадає й мигтить.

Вулиці... Вулиці взагалі, як вулиці, з усім своїм гамузом і зокрема брук... „Мостові“. Вони чорні й чорно-сині. І блищать. Вони так блищать, як блищить лід на ковзанці. Вони всі асфальтові. Вони якісь м'яко-блискучі. Вони так блищать, що хочеться розігнатись і посковзнутись... І здається вам, що коли б ви посковзнулись на якійсь там Фрідріхштрассе, та летіли б аж до Вітенбергплацу.

Авто й автобуси, мотоцикли й велосипеди котяться там безшумно.

І навіть величезні коні першерони, що возять по Берліну пиво в бочках на величезних „гарбах“ з грубезними залізними шинами на колесах, не роблять,—

ні коні ні гарби,—ніякого гаміру.. Цокотять тільки підкови в коней.

Коли б отака чортовина проїхалась повз редакції, то напевно б ми всі вирішили, що за Люботином землетрус на 10^{1/2} балів і хапалися б за одвірки.

Оті „мостові“ якось заворожують вас і очі ваші в себе втягають. Так от стоїш і дивишся на них, а вони в собі, мов у дзеркалі, одбивають вас, одбивають авто, мото, коней, собак, людей...

Чудесні мостові... В посуху вони вогкі, а в дощ сухі.

*

А посеред вулиці—на перехресті,—шумман. Обов'язково шумман.

Він—увесь синій і в синяві своїй величний. А голова його вилискує чорною каскою з білим спереду орлом.

Він—повний контраст берлінській вулиці. Вулиця—метушлива. Він—спокійний. Вулиця—галаслива. Він—тихий. Вулиця—строката, він тільки синій. Вулиця—нервово-рухлива—його рухи—пластично-повільні й певні.

Коли він зупиняє рух з одного боку і дає напрям рухові з другого—такі рухи руками робить, мабуть, тільки римський папа, благословляючи народ, коли народ той цілує папину пантофлю.

І рух його—закон для машин, для коней, для собак і для людей...

Дивна берлінська вулиця...
 Крамниці... Вивіски... Рух... Балачки...
 І хоч би тобі одна українська вивіска. І хоч би ж
 тобі одне денебудь українське слово.
 Та ніде анічогісінько.
 Мала дитина, й та вже по-німецькому! А боже
 ти мій!

Українізації в Берліні не провадиться ніякої.
 Якось на розі одної з улиць бачу шуцмана з чер-
 воною пов'язкою на рукаві, а на тій пов'язці білими
 літерами написано:

„Говорит по русски“.

„Parle Française!..

і т. д.

Щось аж сім чи вісім таких написів. І по-італій-
 ському він говорить, і по-англійському, і по-поль-
 ському, і по-чеському.

Підхожу і питаю:

— А по-українському можете?

— „Палакать?“

— Хоч би,—кажу,—й „палакать“.

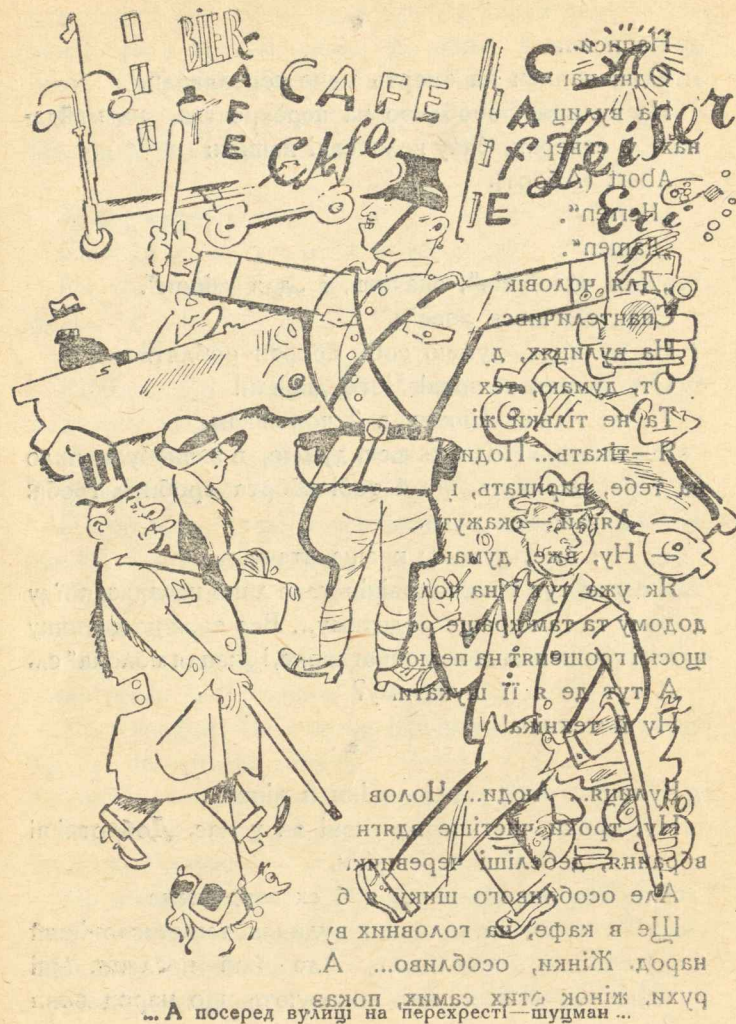
— Понимаю „палакать“.

— Ну, добре,—кажу,—що хоч „понимаєте“.

Ото тільки одного й довелося побачити за цей час.
 Подивлюсь, як буде далі...

Доведеться, очевидно, запротестувати, що так
 мляво тут з українізацією.

І, взагалі, куди дивиться комісія по українізації?!

...А посеред вулиці на перехресті—шуцман...

*

Написи...

Одні написи на смерть мене перелякали.

На вулицях, особливо на перехрестях, на майда-
нах, у скверах, бачу величезні написи:

Abort (Аборт).

„Herren“.

„Damen“.

„Для чоловіків“, значить, і „для жінок“.

Спантеличився зовсім.

На вулицях, думаю собі, аборти роблять.

От, думаю, техніка! Чого дійшли!

Та не тільки жінкам, а й чоловікам.

Я—тікаць... Подивляться, думаю, в якенебудь шкло
на тебе, вирішать, що й тобі аборта зробити треба:

— Лягай,—скажуть.

— Ну, вже, думаю: краще втечу.

Як уже тут і на чоловіків таке лихо нападає, поїду
додому та там краще родитиму... Все таки на дитинку
щось і грошенят на пелюшки капне, і „капля молока“ є...

А тут де я її шукатиму?

Ну й техніка!

*

Вулиця... Люди... Чоловіки й жінки...

Ну, трохи чистіше вдягнені як у нас. Добротніші
вбрання, дебелиші черевички.

Але особливого шику я б сказав,—нема.

Ще в кафе, на головних вулицях, там шикарніший
народ. Жінки, особливо... Але їхні погляди, їхні
рухи, жінок отих самих, показують, що народ вони

з думками „не дуже важкими“, і дивляться на на-
шого брата такими очима, що нема в них різниці
нації, соціального стану і партійної приналежності.

Роль у тих поглядах відіграє тільки „марка“.
Можна й долярами.

*

Кафе, кафе, кафе.

Скільки ж їх тут, отих кафе.

На кожному кроці, на кожній вулиці, на кожному
розі...

І повні...

Кажуть, що німець дві третини свого життя про-
водить у кафе.

Можливо... Бо справді таки сила по кафе народу...
І вранці, і вдень і ввечері...

П'ють каву, п'ють якісь рожеві напої через ду-
дочки, їдять морозиво...

А як багато по тих кафе жінок не особливо важ-
кої поведінки!

Мені казано, що в Берліні таких жінок зареєстро-
вано щось із 50 тисяч.

Я, звичайно, їх сам не рахував, але з того, що
бачив, не менше, мабуть.

І працювати страшно. Ви можете бачити їх у кафе
і на різках вулиць і рано вранці, і в обід, і в по-
лудень, і ввечері.

Чи вони цілими днями працюють, чи „позмінно?“

У всякім разі праця їхня не припиняється ні вдень,
ні ввечері, ні вночі.

Попит, очевидно, не менший, як і пропозиція.

Харашо по Берліну пересовуватися.

Хочеш — трамваєм, хочеш — автобусом, хочеш — підземкою.

На всіх вулицях, по середині, ви бачите, величезну синю літеру „U“ (У).

То там Underground підземка.

Сходите сходами під землю, берете квитка, підбігають електричні поїзди, — і катайтесь куди хочете: хоч на край Берліна за 20 пфенінгів.

Можете за ті 20 пфенінгів хоч цілий день їздити, аби спід землі не вилазили, бо там ніхто у вас квитків не перевіряє.

І на трамваях такі порядки: взяли квиток і можете з ним пересідати з трамвая на автобус, з автобуса на підземку. Аби в одному напрямку їхали.

А попав на підземку — катайся, куди хочеш.

От би в Харкові отаку штуку.

Ніж сидіти ото, куняючи в радужах, або десь у ВУЗ-і на лекції — махнув би під землю й катався б собі, аж до того засу, коли обідати час.

Вулиці... Люди... Чоловіки... Жінки...

От тільки що: ноги в німкені, по мойому, завеликі.

Ідеш, приміром, вулицею і бачиш: щось таке з-за рогу витикається.

Придивляєшся, — аж то жіноча нога. Німкеня ще серед вулиці, а нога вже за рогом.

Ну, бог з ними, з ногами.

.....

Чимчикую якось вулицею. Чую на губних гармошках жарять на голос:

„Червоні лави переможуть все“.

„Червоні лави переможуть все“.

Дивлюсь — трое хлопців, школярів, марширують вулицею й виграють нашої.

Та я тоді став та вже людським голосом і піддав:

„Нехай живе комуна

І свободи стяг“.

БЕРЛІНСЬКИЙ ДЕНЬ

Спробую дати приблизну схему Берлінського дня.

Приблизну через те, що в деталях, щоб ухопити день у Берліні, треба чимало тут в „ашінґерах“ „ковбасок“ з німцями навстоячки ззісти, запиваючи їх чорним мюнхенським пивом.

Знаєте, що таке „ашінґер“?

Знаменита установа.

Один знайомий доктор, показуючи мені Берлін, якось промовив:

— Ходім у тутешній цербкооп!

— Ну? Хіба є? Та господи!

І повів він мене в „ашінґер“.

„Ашінґер“ до цербкоопу так подібний, як, наприклад, теперішній німецький прем'єр Мюллер на соціяль-демократа.

В „ашінґері“ нема черги, нема зелених книжечок, і небагато прикажчиків.

Буфет. На буфеті — сила всіляких бутербродів, „помпа“ з пивами різними, і жлукто нікелеве з гарячими ковбасками.

А в залі — високі столи-стояни з тарілочками, з ножами, виделками, з перцем, з сіллю і з гірчицею.

Забігає „клієнт“, хапає разок ковбасок, або бутерброди, шклянку, таку завбільшки, як невеличка макітра, пива, стає біля стояна і навстояк це все „потребляє“.

І все це швидко, швидко, швидко. На ході.

Ціни на всьому показані. Не дуже дорого. Чисто, смачно і з гірчицею.

Гірчиці тут, між іншим, дуже багато їдять. Аж страшно.

Чи то вже воно життя їм таке солодке, чи що, а тільки ж так її мегелять, як у нас хліб.

А от щодо хліба, так тут дуже сутужно. Не дають хліба до страв.

Наш брат тут велике здивовання по рестораціях викликає, коли обідати сідає...

І все через той хліб... Ну, звичайно, одним-двома манісінькими шматочками, що їх тут подають до столу, православна людина, та ще з України, не може задовольнитися аж ніяк.

І ясно:

— Дайте ще brot'у!

А потім:

— Та дайте ще brot'у!

Умегеливши з десяток невеличких франзоликів (тут франзольки печуть манінькі, — не більше, як третина нашої п'ятакової булки) земляк чухається, а потім несміливо:

— Чи неможна ще отого, як його, brot'у?

Тоді вже в гер-обера починає на голові дубіти волосся, а всі столи кидають обідати і дивляться на земляка:

— Людина, мовляв, зараз помирати буде.

Смерти, розуміється, не буває, а трагедія для нас велика.

А як же ж не бути трагедії, коли ми звикли до такої на обід паляниці, що нею можна було б полк німців ув обід нагодувати.

У нас же ж є такі „примірники“ (розказував мені один агроном), що „потребляють“ в день 7 фун. хліба офіційально.

А неофіційально ввечері:

— Федоре Михайловичу! Так що на вечерю хліба не стає. Додавки дайте.

Ой, заїхав.

Мені ж про берлінський день треба.

Почнемо зранку.

6 годин ранку.

Тихо-тихо.

А ось починають показуватись велосипеди: рушив на роботу робітник.

Робітники, робітники, робітники...

В своїх „прозодежах“, здебільшого синіх, або корицевих, труджені сірі обличчя, у кепках, із сигарами в зубах. Вони з чверть години заповнюють вулиці. Особливо подалі від центра. Пройманули й нема.

7 годин ранку.

Час собачий. Певніше—час собачого туалету. Наймички і хазяйки виводять на цецках, на шнурках і на шнурочках „друзів людських“.

І на вулиці нараз спостерегаєш таку картину: геть, куди дістане око, бачиш підняті над стовпчиками собачі ноги.

І яких же тільки тут собак ви не побачите: од наймініатюрніших до величезних спокійно-байдужих сен-бернарів. І левретки, і болонки, і пуделі, і до-бермани, і сірки, і лайки, і бровки, і ірландці, і ан-глії, і німці, і гріфони, і такси, і вовки-вівчарі, і доги, і сен-бернари, і японські, і не розбереш, які вони в лихого години. Іноді бачиш такого пса, що скидається не то на індику, не то на вівцю. Куче-

ряве, з довгою мордою, з коротким хвостом, з ушами до землі. Очі збоку, ноги: передні ззаду, задні — спереду. А собака! Факт! Бо перед стовпчиком ногу задирає.

Німці, мабуть, уже дійшли культу собак. Страсть, як вони люблять собак. Ставляться вони до них з особливою якоюсь любов'ю, я б сказав, — навіть з ніжністю. Нїде ви не побачите, щоб

... Час собачий...

хтось ударив собаку, ніде ви не почувете, щоб собака заскавучав. Собаку дуже рідко побачиш у наморднику. Щоправда, ви нігде не побачите безпритульного собаку. Собака на вулиці ніколи не буває сам,— завжди з хазяїном. Або на цепку, або біля ноги.

Собака в німців—корисна тварина. Вона або сторож, або—помічник у роботі. Силу бачите тут таких картинок: собака везе воза. І не маленького воза, а порядного собі воза, бо брук тут гладенький, і везе вона його легко.

Собаки—провідники інвалідів-сліпих. Звичайна картина на вулиці, коли собака в особливих нартничках, з червоним на них хрестом,—веде сліпого, або везе у візку безногого.

На демонстрації „Червоного Фронту“ цілі тисячі були таких інвалідів із собаками.

Картина грізна! Мemento!

Біля крамниць, куди з собаками покупців не пускають, біля дверей особливий „собаков'яз“, де прив'язані собаки дожидають доки їхні хазяйки (здебільшого, хазяйки) вийдуть із крамниці.

Собака в німців у пошані і має свій ранішній час для туалету.

7—8 годин.

Школярі—до шкіл. Геть заливаються вулиці різнобарвною юрбою німецької—„зміни“. З галасом і з веселим сміхом пробігає вона німецькими вулицями.

За ними—хазяйки на базар. З кошиками, з торбинками, з валізками. Біжать по фляйш (м'ясо),

фіш (рибу), бутер (масло), брот (хліб), мільх (молоко), гемюзе (городина). Найбільше по оте саме „гемюзе“.

„Травоядний“ народ—німці. Отої городини по крамницях, по базарах, по возах на рогах вулиць—цілі гори. Є така, що в нас її доволі, а є така, що зроду такої не бачив. Цибуля якась така зелена, завтовшки як навиліник, а завдовжки як через Харківську вулицю... Є якась така не то ріпа, не то кавун, з чим його їдять, яке воно на смак—хіба його визнаєш. Незручно підійти до перекупки. Мовляв:

— Тьотю, а дайте я покуштую!

Коли вже торкнулись хазяйок, згадаю про „хазяйські“ крамниці: м'ясні, рибні.

М'ясо „подається“ в крамницях звичайно, особливого нічого. Тут Берлін не дорівнюється до Москви. Московські різники уміють показати м'ясо в крамницях. Так подасть „тушу“, що хочеться вп'ястись в неї зубами В Берліні—так не вміють.

Інтересніші крамниці з рибою. Рибу тут подають живою, в акваріумах і бачиш, як там плавають лини, величезні щуки, довжелезні якісь в'юни... І раки там живі плавають. Хазяїн сачком рибку підхоплює—на вагу і „бітте шен“.

Пройшли хазяйки. Хай ідуть.

Далі посунули прикажчики по крамницях. Багато велосипедів.

Далі рушили службовці по конторах і по бюрох. Сила велосипедів.

Далі — хазяї по бюрох, вищий урядовець по канцеляріях. Авто шумлять. Сила потім авто стоїть на середині вулиці перед державними й приватними установами, на хазяїв своїх чекаючи.

Тихо на вулиці.

9 годин.

Година санітарна. Миють — чистять вулиці. Виїздить якась лиха година, до локомотива, подібна, а ззаду в неї якась така величезна щітка. Ні, не щітка, якийсь такий великий гумовий барабан. „Лиха година“ поливає, а барабан мие. Аж рипить та мие.

І вулиця після того чиста. І блищить.

11 година.

Пішли мадами по крамницях. Із собачками. На автах і пішки.

Коли я збирався їхати за кордон, мене маленька одна дівчинка спитала:

— Дядю! А закордоном бурзуї єсть?

— Поїду, — кажу, — побачу.

Тепер можу сказати:

— Єсть. Та ще й які єсть.

*

Далі що?

Далі хазяйки вертаються.

Потім школярі вертаються.

Потім службовці вертаються.

Потім робітники вертаються.

Хазяйки годині об 11-й.

Школярі — о 2-й.

Службовці — о 3-й-4-й.

Робітники — о 6-7-й.

Робітники, як бачите, „перші“ й уранці і ввечері. Вранці вони перші спереду, ввечері — ззаду.

*

Далі настає вечір.

О 6-7 годині суне публіка по кінах га по театрах.

А далі густо йдуть „погібшіє, но міліє создания“.

І в льокалях, і в кафе грає музика.

Електрика називає місця, де розважаються, притискаючись одне до одного, особи і тої й другої статі.

Робітники лягають спати, бо їм завтра, як і сьогодні, треба бути першими.

Ходім і ми.

*

Коли я в оцій схемі берлінського дня чогось такого набрехав, то в усякім разі небагато.

А не вірите — поїдьте, перевірте.

БЕРЛІНСЬКІ КОНІ

Коней у Берліні є ще чимало, але вони так з усіх боків стиснуті підземкою, надземкою, автобусами, трамваями, автомобілями, що не „воскресать“ їм уже!

Скоро-скоро в Берлінському зоологічному садку провідник, показуючи на гнідого в яблуках коня, казатиме екскурсіям:

— Кінь! Латинська назва: „Equus!“ Колись дуже розповсюджена в Берліні тварина, а тепер от залишився один екземпляр, та й той з козинцями...

Живуть коні в Берліні найбільше на пиві.

Чи то воно така традиція, чи, може, пиво треба возити не швидко, щоб воно не хлюпалось, а тільки ж факт: пиво чомусь розвозять кіньми.

Великі-великі куцохвости equus'и волочать великі гарби з пивом.

Коні розгодовані до неймовірного: очевидно, вони пиво п'ють.

А безхвості. І не те, щоб у них хвости подрізувано, ні, видно, що так вони й плодяться без хвоста...

„Усихає“ берлінський кінь, з хвоста починаючи, і нічим йому, нещасному, перед смертю й мух одганяти.

А що у нас, у Берліні, сум викликає, так це візники.

Є й вони ще, але їх небагато: машина нищить їх.

Візники — старі-старезні, як і їхні коні!

Вони ще мають своїх пасажирів.

І пасажирів ж такі літами, як і коні, як і візники.

То ті пасажирів, що бояться машини, не люблять її, не визнають її і демонстративно їздять кіньми.

*

Ви б подивилися на берлінського візника, коли він підтюпцем проїздить берлінською вулицею.

Здається, що щось химерне, часів середньовіччя вдерлося в машинізовану юрбу.

Невеличка конячина, сумна, як „успеніє богородиці“, тягне величезного, такого, як колись наші поміщики шестериками їздили, фаетона.

А на високих козлах сидить сумний і сердитий, старий літами і поглядами „kutscher“.

Він у циліндрі й у лівреї.

А ще вище над ним, як радіо-щогла, стоїть застромлений у спеціальну дірочку батіг.

Тюпикає...

А скільки презирства, скільки зневаги в його погляді на оту безнастанну, кипучу й бурливу стьожку з автомобілів...

Здається, що ось він ізскочить із своїх козел, вихопить із спеціальної дірочки довжелезного ба-

тога, і потрощить тим бато́гом усі оці Бенци, Опелі, Дікзі, Форди!

Він їх так битиме, так битиме, що летітиме на всі боки скло, він посіче на капусту їхні шикарні подушки, а своїми величезними з дерев'яними підшвами черевиками він на порох перетре всі їхні магнетта.

Так він їх ненавидить.

Коли позад його зареве нетерпляче хапливий. Бенц,—він ніби не звертає на його жаднісінької уваги!

Він його не чує! Він не хоче його чути!

Він не дає йому дороги!

І тільки з зів'ялих очей його блискавки миготять

А в блискавках тих стільки серця, стільки безсилої люті!

Бо не в силі він уже нічого зробити, нема в його способу припинити галасливий, неблаганий, рвучкий гуркіт ненависного йому мотора.

Того мотора, що в йому заховано сотні таких сил, як сила його гнідого чи вороного, чи сірого „Васька“.

Через те він такий сердитий і разом з тим такий сумний.

*

Нещодавно проспівав свою „лебедину пісню“ „Залізний Густав“, найстаріший берлінський візник, що більше, як півстоліття прокучерував у Берліні.

Проїхав він останній раз.

Але проїхав не звичайно, проїхав урочисто а „помпою“.

Він приїхав із Wann-see (Берлінського передмістя) аж до Парижу.

З цього зробили мало не національне свято!

Влаштували йому „царські“ проводи.

Всі газети були повні кожнісінького його кроку.

На дорозі скрізь були організовані йому урочисті зустрічі.

Париж виходив зустрічати його аж до Версаля.

Одне слово — „помирать“, — так з музикою“.

Не в „Залізному Густаві“, звичайно тут річ.

„Залізний Густав“ — символ.

Разом з Густавом „одспівали“ свою пісню всі,—і залізні, і дерев'яні, й конопляні Густави.

Ще рік-два, може трохи більше,—і всі Густавові фаетони стоятимуть у Берлінському національному музеї, а їхні козинчасті коні підуть на підшви для шоферських черевиків...

І тільки в Зоологічному парку ходитиме тварина, що про неї казатимуть:

— Equus... і т. д., і т. д...

*

Знаєте, де ще тут „уживають“ коней?

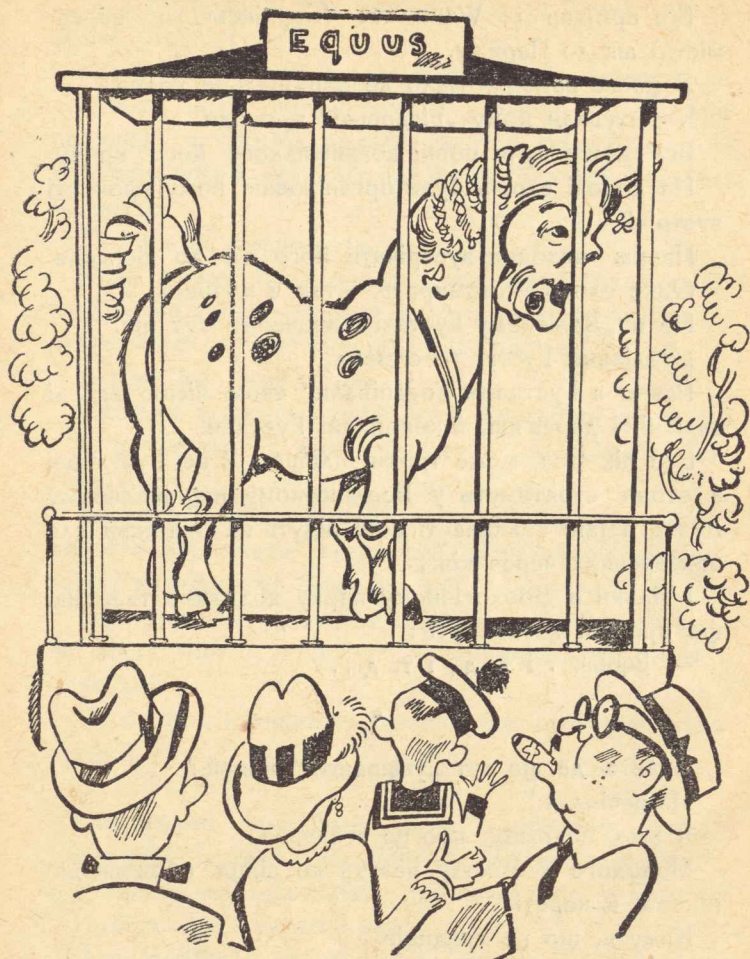
На весіллях!

Я вже, положим, про це згадував!

Молодого й молоду везуть до вінця обов'язково кіньми, в кареті.

Кажуть, що це традиція.

А по-моєму, то молода держиться в цих випадках за коні!

... „І тільки в зоопарку ходите тварина, що про неї казатимуть
„Equus“...

Все таки не так швидко обкрутять!
Хоче хоч якнебудь одтягти хвилину, коли вже їй,
нещасній, на все життя залишиться три речі.
— Кіндер, кірха й кухня!

*

Я б, на місці берлінських коней, утік би в наші
Херсонські степи!

Там іще б пожив років із сотню, а тут їм
погибать!

Порятунку нема!

Сильно бо гудуть мотори!

З М І С Т

	стор.
Поїхали	3
Приїхали	11
Клапті вулиці Берлінської	21
Берлінський день	32
Берлінські коні	40

ВСЕУКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВНА ПЕРИОДИЧНА ТА ВИДАВНИЧА СЛУЖБА

КНИГОСПІЛАХА

ХАРКІВ, ГОРЛІНОВСЬКА 11А Ч. 2 ТЕЛЕФОН 4397

ДЕШЕВА БІБЛІОТЕКА З КРАСНОГО ПИСЬМЕНСТВА

Ібаньес Б.—Двох відразу. 1930. Ст. 32,	ц. 6 к.
Ібаньес Б.—На морі. 1930. Ст. 24,	ц. 6 к.
Ібаньес Б.—Заєць. 1930. Ст. 32,	ц. 6 к.
Коцюбинський М.—В путах шайтана. 1930. Ст. 31, ц. 7 к.	
Коцюбинський М.—На камені. 2-е вид. 1930. Ст. 32, ц. 7 к.	
Коцюбинський М.—Під мінаретами. 1930. Ст. 51, ц. 10 к.	
Коцюбинський М.—По—людському. 1930. Ст. 22, ц. 7 к.	
Коцюбинський М.—Подарунок на іменини. Оповідання. 2-е вид. Ст. 31,	ц. 7 к.
Коцюбинський М.—Персона грата (Значна особа). Оповідання. Вид. 2-е. 1930. Ст. 31,	ц. 7 к.
Коцюбинський М.—Він іде. Оповід. 1930. Ст. 23, ц. 5 к.	
Коцюбинський М.—У грішний світ. 1930. Ст. 15, ц. 5 к.	
Коцюбинський М.—Сміх. 1930. Ст. 23,	ц. 7 к.
Коцюбинський М.—В дорозі. Оповід. 1930. Ст. 18, ц. 10 к.	
Коцюбинський М.—Як ми їздили до криниці. Оповідання. 1930. Ст. 14,	ц. 5 к.
Коцюбинський М.—Дебют. Оповід. 1930. Ст. 32, ц. 10 к.	
Коцюбинський М.—Невідомий. 1930. Ст. 12,	ц. 5 к.
Купрін О.—Піратка. Оповідання. 1930. Ст. 22,	ц. 6 к.
Купрін О.—Механічне правосуддя. Ст. 24,	ц. 6 к.
Купрін О.—У звірці. 1930. Ст. 24,	ц. 6 к.

Купрін О.—Гамбринус. 1930. Ст. 40,	ц. 10 к.
Купрін О.—Дитячий садок. Аль-Ісса. 1930. Ст. 23, ц. 6 к.	
Купрін О.—Конокради. 1930. Ст. 40,	ц. 10 к.
Купрін О.—Образ. 1930. Ст. 32,	ц. 6 к.
Купрін О.—Білий пудель. Ст. 32,	ц. 10 к.
Лондон Н.—Чудотворці. 1930. Ст. 16,	ц. 5 к.
Лондон Н.—Рабська покірливість. 1930. Ст. 13, . ц. 6 к.	
Мамін-Сибіряк—Мисливець Омеля. Оповід. 1930.	
Ст. 22,	ц. 6 к.
Мамін Сибіряк—Годувальник. Оповід. Ст. 24, . . ц. 5 к.	
Мамін-Сибіряк—Одна за багатьох. 1930. Ст. 24, ц. 6 к.	
Скворцов-Степанов—Горбіївський цар. 1930. Ст. 16, ц. 5 к.	
Томський Л.—Шахтар Левчук. Оповід. Ст. 31, . ц. 10 к.	
Цур Мюлен Г.—Син айші. Ст. 32,	ц. 10 к.
Шатріан Е.—ГанOVERське лушпиння. Оповідання.	
Ст. 32,	ц. 5 к.
Шевченко Т.—Заповіт. Поезія. Ст. 14,	ц. 5 к.
Шевченко Т.—Світе ясний. Поезія. Ст. 14, . . . ц. 5 к.	
Шевченко Т.—Сон. Поезія. Ст. 16,	ц. 5 к.
Шевченко Т.—Царі. Поезія. Ст. 14,	ц. 5 к.
Шолом-Алейхем.—Німець. Переклад з євр. мови.	
Ст. 24,	ц. 5 к.

ЗАМОВЛЕННЯ ШЛІТЬ НА АДРЕСИ:

Правління Книгоспілки—Харків, Горяїнівський пров., 2.
 Філії Книгоспілки—у Києві та Дніпропетровському або
 до найближчої кооперативної книгарні

30-2661

Ціна 15 коп.

ПЕРЕВІРЕНО
812 РІВ

ПРОВЕРЕНО — 88

ЗАМОВЛЕННЯ НАДСИЛАЙТЕ НА АДРЕСИ:

ПРАВЛІННЯ КНИГОСПІЛКИ — Харків, Горятнівський пр. № 2.

ФІЛІЇ КНИГОСПІЛКИ — Київ, вул. Воровського № 48.

Дніпропетровське, просп. К. Маркса, 103.

18